

Ý nghĩa chính trị của ngày Tết

Đã có nhiều người viết về Tết từ các góc độ lịch sử, văn hóa, xã hội và kinh tế với những lễ nghi và phong tục, những mơ ước và những kiêng kỵ, những món ăn và những thức uống, những truyền thống và những cách tân, những khác biệt trong cách đón Tết từ miền này sang miền khác. Ở đây, tôi thử nhìn ngày Tết từ một góc độ khác: chính trị.

Thật ra, rất khó phân biệt ý nghĩa văn hóa và ý nghĩa chính trị của ngày Tết. Lý do đơn giản là ranh giới giữa văn hóa và chính trị nói chung, tự nó, khá mơ hồ. Nếu hiểu văn hóa là một hệ thống biểu tượng, niềm tin và giá trị mà một cộng đồng (được hiểu, ở phạm vi lớn nhất, là một quốc gia) tin tưởng và chia sẻ, truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác, để làm tiêu chí và tiêu chuẩn cho việc phân biệt và đánh giá cái tốt và cái xấu, cái thiện và cái ác, cái đúng và cái sai, cái nên làm và không nên làm, bạn và thù cũng như người đáng kính trọng hay không đáng kính trọng, không có thứ văn hóa nào lại không có tính chính trị, nghĩa là không ít nhiều liên hệ đến quyền lực. Ngược lại, cũng không có thứ chính trị nào lại không dựa vào những quy phạm và những bảng giá trị nào đó để quyền lực (power) được biến thành thẩm quyền (authority), từ đó, sự cai trị có được tính chính đáng (legitimacy) để dân chúng, hoặc ít nhất, đa số dân chúng có thể chấp nhận và tham gia: Những quy phạm và những bảng giá trị này đều thuộc phạm trù văn hóa.

Sự phân biệt giữa ý nghĩa văn hóa và ý nghĩa chính trị, do đó, chỉ có tính chất tương đối: Cùng một ý nghĩa, từ cái nhìn dài hạn, là văn hóa, từ cái nhìn ngắn hạn, là chính trị; khi chỉ tác động vào vô thức, nó thuộc phạm trù văn hóa, khi tác động đến cả cách hành xử của con người, trong những trường hợp cụ thể, với một số mục đích cụ thể nào đó, thì lại thuộc phạm trù chính trị; khi chỉ gắn liền với truyền thống, nó là văn hóa, khi vừa gắn liền với truyền thống vừa gắn liền với quyền lực, nó lại là chính trị.

Về phương diện văn hóa, ý nghĩa của ngày Tết đã được bàn luận khá nhiều. Hầu như ai cũng đồng ý, Tết bao gồm hai khía cạnh chính: lễ và hội. Nói đến hội là nói đến các sinh hoạt, bao gồm các đám rước và các cuộc diễn, các món ăn và các trò chơi, việc giải trí và việc buôn bán. Nói đến lễ là nói đến việc cúng tế và cầu nguyện. Có thể nói, hội là xác, lễ là hồn; hội là vật chất, lễ là tinh thần, hội là phần tục, lễ là phần thiêng; hội là mặt nổi, lễ là phần chìm. Chính cái phần lễ ấy làm cho ngày hội Tết trở thành

quan trọng, hơn nữa, thiêng liêng. Nó làm cho ngày Tết có một sắc thái mới: trang trọng, một không khí mới: tín ngưỡng, và một kích thước mới: kích thước siêu hình với chức năng tạo sự liên thông giữa cá nhân và tập thể, hiện tại và quá khứ, sinh hoạt và truyền thống, vật chất và tinh thần, những người đang sống và những người đã chết.

Với những chức năng ấy, ngày Tết, cũng như những lễ hội lớn khác, còn thêm một chức năng khác nữa: góp phần tạo thành cộng đồng như một tập thể có sự nối kết nội tại mật thiết dựa trên nền tảng một số điểm chung nào đó. Không có cộng đồng nào, dù là một làng hay một nước, lại không có một số điểm chung nhất định. Điểm chung ấy càng vững chắc nếu nó có chiều rộng với những sinh hoạt đồng người và chiều sâu với những ký ức tập thể lùi tận về những thời điểm thật xa xôi trong lịch sử. Tất cả những ý nghĩa ấy đều có thể được nhìn thấy trong các sinh hoạt ngày Tết ở hải ngoại. Tuy nhiên, so với trong nước, chúng lại có khá nhiều nét đặc biệt.

Thứ nhất, ở trong nước, Tết là một lễ hội lớn nhất nhưng không phải duy nhất. Ngoài Tết, Việt Nam còn nhiều lễ hội khác, hoặc ở tầm quốc gia (như trung thu, chẵn hạn) hoặc ở tầm địa phương (như hội Chùa Hương, hội Lim, hội chọi trâu ở Đồ Sơn, hội Đền Hùng, v.v..). Ở hải ngoại, Tết là lễ hội duy nhất được tổ chức với quy mô lớn và thu hút sự chú ý hầu như của cả cộng đồng.

Thứ hai, một số ý nghĩa của ngày Tết cũng thay đổi: Ở Việt Nam, nó là khởi đầu của một năm mới đồng thời của một tuổi mới, từ đó, được xem là khởi đầu của một chu kỳ mới gắn liền với những mơ ước và hy vọng mới; ở hải ngoại, dần dần người ta xem

năm mới, thực sự là năm mới, bắt đầu từ Tết dương lịch chứ không phải là Tết âm lịch, còn tuổi tác thì được tính theo sinh nhật chứ không phải theo Tết, do đó, Tết không còn gắn liền với mơ ước và hy vọng nào nữa: Nó chỉ còn thuần là một sự kiện.

Thứ ba, những cái gọi là ý nghĩa liên thông của ngày Tết, ở trong nước, thường chỉ giới hạn trong phạm vi gia đình, dòng tộc, láng giềng, thầy trò, hoặc lớn hơn, giữa con người và quê quán (hiểu theo nghĩa là một làng nào đó); ở hải ngoại, nó mở rộng, rất rộng, ở phạm vi dân tộc: Tết là cơ hội hiếm hoi, nếu không muốn nói là duy nhất, để những người Việt Nam đang sống ở nước ngoài ý thức và cảm nhận sâu sắc về căn cước của chính mình, về cái điều không phải lúc nào người ta cũng nhớ: mình là người Việt Nam.

Chính ở nét đặc biệt thứ ba này, ý nghĩa văn hóa biến thành ý nghĩa chính trị. Trước hết, xin nhấn mạnh: phần lớn người Việt ở hải ngoại, nhất là những người thuộc thế hệ thứ nhất, tức những người rời Việt Nam khi đã đến tuổi trưởng thành, đều vẫn giữ được khá nhiều nếp cũ. Trong thói quen ăn uống. Trong ngôn ngữ. Trong các quan hệ xã hội (với bạn bè người Việt) cũng như sinh hoạt văn hóa (xem ti vi, phim ảnh, nghe ca nhạc hoặc theo dõi sách báo bằng tiếng Việt). Ở một số địa phương, nơi có đông người Việt, nhiều người có cảm giác họ đang sống ở Việt Nam chứ không phải trên một đất nước khác. Ở nhà: nói và nghe tiếng Việt. Ra chợ: cũng nói và nghe tiếng Việt; cũng mua rau muống, ngò, húng, quế, mít, sầu riêng, hạt vẹt lộn, lòng gà, lòng heo, mắt tôm, mắt ruốc... như ở Việt Nam. Vào tiệm ăn: Cũng cơm tấm bì sườn chả trứng, cũng phở, cũng bún bò Huế, cũng mì Quảng, cũng bánh bột lọc hay bánh bèo; cũng chè ba màu hay cà phê sữa đá... như ở Việt Nam. Khám bệnh: Bác sĩ Việt Nam. Mua thuốc: Tiệm thuốc tây Việt Nam. Có chuyện liên quan đến luật pháp, gặp luật sư: Cũng luật sư Việt Nam. Dường như toàn bộ thế giới họ sống là Việt Nam.

Nhưng những sinh hoạt hàng ngày, thậm chí, hàng giờ, như một thói quen như thế không thể gọi nhắc ai là người Việt cả. Thói quen là lãnh vực của tiềm thức và vô thức. Chứ không phải của ý thức. Chỉ có các biến cố mới có chức năng ấy. Ở hải ngoại, chỉ có hai loại biến cố có khả năng nhắc nhở chúng ta là người Việt. Một loại có tính chất bất thường, bao gồm một số biến cố chính trị lớn bùng nổ ở Việt Nam hoặc những chính sách mang màu sắc kỳ thị mà người Việt trực tiếp là nạn nhân ở ngay chính quốc gia họ đang sống. Loại này, do tính chất bất thường, chúng ta tạm thời gác lại. Một loại khác có tính chất bình thường, một sinh hoạt thuộc truyền thống: Đó là ngày Tết. Chỉ là ngày Tết. Vâng, chỉ có Tết mới đẩy chúng ta ngược về gốc rễ của mình, làm chúng ta cảm nhận sâu sắc mình là người Việt. Là người Việt ở tận đáy tâm thức sâu xa của chúng ta. Là người Việt trọn vẹn và đúng nghĩa.

Ngày thường, mỗi người trong chúng ta có thể là Việt Nam. Nhưng chỉ với tư cách cá nhân. Chỉ trong ngày Tết, cái gọi là Việt Nam ấy mới có độ rộng của cả một cộng đồng và mới có độ dày của truyền thống và của lịch sử. Chúng ta là Việt Nam từ gót chân lên đỉnh đầu chứ không phải chỉ ở màu da hay ở cái miệng biết nói được tiếng Việt, đồng thời chúng ta là người Việt Nam giữa vô số những người Việt Nam khác. Trong ý nghĩa này, Tết là cơ hội, hầu như duy nhất trong năm, vừa củng cố gốc rễ mỗi người vừa đoàn kết mọi người trong một kỷ ức chung. Những ngày lễ khác có thể củng cố gốc rễ nhưng lại phân hóa theo những kỷ niệm và kinh nghiệm khác nhau (ví dụ ngày 30/7 hay ngày Quốc khánh trước và sau 1975...)

Hai tác dụng vừa nêu của ngày Tết (củng cố gốc rễ để mỗi người tự cảm nhận sâu sắc về sự kiện mình là người Việt Nam và ý thức mình là người Việt Nam giữa hàng chục triệu người Việt Nam khác) vừa có ý nghĩa văn hóa vừa có ý nghĩa chính trị. Trong hoàn cảnh lưu vong, sống ở nước ngoài, ý nghĩa chính trị nổi bật hơn ý nghĩa văn hóa.

Ở trong nước, làm-người-Việt-Nam là điều tự nhiên, làm người tự do là một lựa chọn chính trị; ở ngoài nước, làm người tự do là điều tự nhiên, làm-người-Việt-Nam lại là một lựa chọn đầy màu sắc chính trị. Bình thường, sự lựa chọn ấy có tính chất tự phát, từ vô thức, nên ít được để ý. Chính ngày Tết nguyên đán biến sự lựa chọn ấy thành một hành động có tính chất tự giác, thuộc phạm trù ý thức.

Nói Tết, với người Việt Nam ở hải ngoại, có ý nghĩa chính trị là vì thế.

Tiến sĩ Nguyễn Hưng Quốc

Nguồn: <https://baomai.blogspot.com/2015/02/y-nghia-chinh-tri-cua-ngay-tet.html>

www.vietnamvanhien.org

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN VỚI HƠN 9700 TÁC PHẨM